

A X. kereskedelmi oktatásügyi nemzetközi kongresszus.

Bordeaux, Párizs, London, Anvers, Velence, Milánó és Bécs után 1913 augusztus 31-étől szeptember 5-éig Budapesten tartották meg a kereskedelmi oktatásügyi kongresszust, melyre 21 külföldi állam kormánya küldte el képviselőit. De nem annyira a nemzetköziség (most 1050 tag közül csak 268 volt külföldi), hanem inkább a tagok foglalkozásbeli különfélesége* e kongresszusoknak jellemző vonása és előnye, amellyel elkerülik az egyoldalúságot, a tanügyi gyülekezetek eme rendes nyavalyáját, s elérik azt, hogy a napirenden levő kérdések nem pusztán iskolai és tanítási, hanem gyakorlati és szociális szempontokból is tárgyalassanak.

A kongresszus fényes és impozáns keretben folyt le. Értékét pedig fokozta, hogy *Domanovszky Sándor* kereskedelmi akadémiai tanár rendezésével becses kereskedelemtörténeti kiállítás készült, *Zilahá György* felső kereskedelmi iskolai tanárával pedig kiállítás a kereskedelmi szakoktatás körében Magyarországon megjelent könyvekből és felső kereskedelmi iskolai tanulók füzeteiből.

Az érdemleges tárgyalásokat *Anglés Pál* párizsi kereskedelmi iskolai igazgató, a Comité permanente titkára nyitotta meg, aki a X. kongresszus alkalmából számba vette, mennyiben valósultak meg gyakorlatilag az eddigi kezdeményezések? Csak egy kézzelfogható eredményt említhetett meg: a *gazdasági tanfolyamokat* melyeket a kongresszus kezdeményezésére évente más-más helyen (eddigelé Lausanne, Mannheim, Havre, Anvers, Bécs, London, Budapest) azaz a célzattal rendeztek, hogy megismertessék az illető állam közgazdasági s nagyjában, ami szinte elválaszthatatlan, kulturális állapotait is. Látogatottságuk és jelentőségük évről-évre emelkedik. Arra azonban, hogy a kongresszusok határozatait világszerte foganatosítsák, alig lehet számítani, mert a kereskedelmi oktatásügy kérdéseit nem lehet kongresszuson minden országra érvényesen megoldani.

Felette érdekes és tanulságos volt *Stegemann Richard* kormánytanácsos, kiváló braunschweigi kereskedő előadása a kereskedelmi képzés fejlődésének alakjairól és irányairól. Míg hajdan a kereskedelmi oktatás a praxis szükségleteiből fejlődött s teljesen a kereskedők szabad kezdeményezésére és gondoskodására volt bízva, addig újabban a kormányok egyre fokozódó figyelmet fordítanak a közoktatásügy eme részére. Amilyen örvendetes ez a gondosság, ha

* A tagok között volt 555 tanár, 203 tisztviselő, 112 kereskedő, 13 nagyiparos, 167 egyéb foglalkozású.

kellő korlátok között marad, annyira veszedelmessé válhatik, ha a teljes államosítás vagy állami szabályozás alakját ölti, mert a túlzott gyámkodás megfosztja a kereskedelmi iskolát a könnyű mozgékony-ságától, mely lehetővé teszi kívánatos gyors alkalmazkodását az üzleti gyakorlat változó követelményeihez.¹ Második aggasztó jelenség a kereskedő tanuló eddigi gyakorlati képzésmódjának enyészete s hogy még nem sikerült oly rendszabályt találni, mely a letűnt patriarkális intézményt pótolhatná. A szakoktatás az értelmi nevelés mellett a jellem és akarat képzését elhanyagolja. Pedig éppen a fiatal kereskedő nevelésében a különleges jellemtulajdonságoknak (becsületességnek, takarékoságnak, üzleti érzéknek stb.) fejlesztése ép oly fontos, mint a szaktudás. A munkamegosztás, melyet a modern kereskedelem bonyolult gazdasági folyamatai az üzleti életben teremtettek, a szakoktatást a speciálizálás felé hajtja. Ma minden kereskedő-szakma különleges képzést kíván alkalmazottjaitól s a főiskolák már számolnak is ezzel a szükséglettel.²

Azokban minden speciális képzést megelőzőleg jó általános képzést kell a kereskedőnek adni. Ebben a tekintetben is nagy változás készül. A könyvvitel és a levelezés, melyek hajdan a kereskedelmi képzés főtárgyai voltak, elveszítik prioritásukat s a modern képzés főcéljai: az üzlet, idegen nyelvek és a világ ismerete.

Két előadó a kereskedelmi iskolai tanárral foglalkozott. *Kreibig Kelemen* kormánytanácsos, osztrák keresk. oktatásügyi felügyelő, a kereskedelmi szaktárgyak tanáraiban megkívánt tulajdonságokról szólt s meleg közvetlenséggel a kereskedelmi iskolai tanári állás és iskolai tevékenységének ideális oldatát s etikai feladatait fejtegette. *Kövesligethy Radó* budapesti tudományegyetemi tanár, kereskedelmi iskolai tanárképzőnk igazgatója a kereskedelmi oktatási intézetek tanárainak képzéséről értekezett. Előadása lényege, hogy a kereskedelmi iskolák tantárgyai négy csoportjának megfelelően a tanárképzés is négy csoportot öleljen fel. Első a nyelvek és a levelezés, második a társadalmi tudományok (jog, közgazdaságtan, gazdaságtörténet és gazdasági földrajz), harmadik a természettudományok (természet-tan, vegytan, technológia és árúismeret), negyedik a matematikai és kereskedelmi tudományok (mennysiségtan, politikai és kereskedelmi

¹ Hasonló gondolatnak kifejezést adtam a kereskedelmi szakiskolai tanárok orsz. egyesületének 1904-ben megtartott közgyűlésén mondott elnöki megnyitó beszédemben. V. ö. Kereskedelmi Szakoktatás XII. évf. 382.

² A budapesti kereskedelmi akadémián már kilenc év óta vannak külön tanfolyamok és előadások a banküzletről, az exportüzletről, a biztosításról, a fakeskedelemről, bánya- és kohótermékkereskedelemről, vasúti szállítási és díjszabásügyről stb.

számtan, könyvvitel) csoportja. Az első három csoport tanárainak külön képzéséről gondoskodni nem szükséges, mert erre kiválóan alkalmasak az okleveles középiskolai tanárok, illetőleg a jog- és politikai doktorok, akikről csupán megfelelő kiegészítő vizsgálatot kell követelni. A negyedik szakcsoport tanárait az egyetemekkel kapcsolatos kereskedelmi iskolai tanárképzőkben kell képezni, amilyen Budapesten 15 esztendeje működik. Középiskolai, de semmiesetre sem kereskedelmi iskolai abituriensek itten négy félév után alap-, további négy félév után szakvizsgálatot, végül egy gyakorló év után pedagógiai vizsgálatot tegyenek.

Az előadás után következett vita amúgy igazában megmutatta, mily nehéz oly kérdésnek együttes, nemzetközies tárgyalása, amelyet csakis az illető állam szakképzése nemzeti sajátosságához mérten lehet eldönteni. A legtöbb hozzászóló a saját országa berendezését állította oda mintául. A javaslatokat azonban mindenki ellenezte, leghevesebben a magyar kereskedelmi iskolai tanárok (Kreutzer, Röser, Suppán, Trautmann és mások). A felette érdekes vitából következő elvi szempontok emelkedtek ki. Mindaddig, míg az egyetemen külön közgazdasági fakultás nem létesül, nem kívánatos a kereskedelmi iskolai tanárképzésnek odahelyezése, ahol csak függelék, mostoha gyermek lehet. Megfelelőbb milieut, teljesen magának való helyet talál a kereskedelmi főiskolán, mire nézve [Németországban igen jó tapasztalatokat tettek. A kereskedelmi szaktárgyak tanáraitól meg kell követelni az üzleti gyakorlatot. A kereskedelmi iskolai abituriensek kizárása a kereskedelmi iskolai tanári pályától jogosulatlan.

A német kereskedelmi főiskola légkörében keletkezett új tudomány, a magángazdaságtan s ennek viszonya a közgazdaságtanhoz volt a tárgya dr. *Weyermann* berni egyetemi tanár előadásának. Ellentétes álláspontra helyezkedett, szemben azokkal, akik még a magángazdaságtan tudományvoltát is tagadják, de azokkal is, akik a magángazdaságtan anyagát a közgazdaságtanból kihasítani s a két tudomány között elvi ellentétet akarnak megállapítani. A közgazdaságtan elméletben nem más, mint bizonyos társadalmilag szervezett terület egyéni gazdasági tevékenységének az összefoglalása. Ennélfogva a «magángazdasági» és «közgazdasági» nem ellentétes fogalmak, hanem a magángazdaságnak a gazdasági tevékenységben, a közgazdaságnak a társadalmi kapcsolatokban van a súlypontja. A magángazdaságtan tehát a közgazdaságtannak ma már szükséges kimélyítése, nem pedig valami az utóbbtól különvált tudomány. Az előadást követő élénk vitában a fentebb jelzett ellenvélemények jutottak kifejezésre.

Három előadás a kereskedelmi szakoktatás methodikájával foglalkozott. *Frijters*, *Rezső*, az anversi kereskedelmi főiskola tanára

azzal a nézettel szemben, hogy az idegen nyelvek tanítása nem a főiskolára való, számukra ottan előkelő helyet s helyes irányú tanítást követel. A nyelvtan elemeit kizárja onnan s fődolognak a kereskedelmi levelezést s az idegen nyelv szellemébe való behatolást tekinti. *Junod Albert*, a svájci kereskedelmi iskolák orsz. felügyelője és *Goblet*, a párizsi école supérieure de commerce tanára a gazdasági földrajz tanításáról beszélt. Mindketten elítélik a memorizálásra s tények betanultatására szorítkozó prelegáló, dogmatikus tanító-módszert; hangsúlyozzák a térkép és szemléltetés fontosságát.

Mario Alberti szakíró (Triest) «A kereskedelmi oktatás és a közgazdasági sajtó» című előadásában «amellett érvelt, hogy közgazdasági és kereskedelemtechnikai tartalmú újságcikkeket, mint jó segéd-eszközöket, a tanításban használjunk fel, amit okkal-móddal meg is teszünk. De alig lehet hozzájárulni ahhoz a kívánsághoz, hogy ennek az olvasmánynak külön órát szenteljünk, meg hogy «gazdasági prognózis» címen külön kollégiumot létesítsünk a kereskedelmi főiskolán. Megjegyzendő, hogy az előadó ily című lapot szerkeszt.

Hasonló, de mérsékeltbb következményeket támasztott *Radványi László* budapesti szerkesztő «A kereskedelmi oktatásügy és a szaksajtó» című előadásában, aki azt óhajtja, hogy az anyanyelven való fogalmazásban a szaklapok cikkei adjanak tárgyat, az idegen nyelvi oktatásban pedig fordításra való szöveget, azonkívül a többi tárgyak oktatásában is használtassanak fel.

Székács Antal udvari tanácsos, budapesti nagykereskedő, a magánhivatalnokok képzéséről és továbbképzéséről mondott megszívelésre méltó gondolatokat. Kijelölte a kereskedelmi középiskolában elérendő célokat s reámutatott a továbbképzés szükségességére. Ez utóbbinak érdekében tanfolyamok szervezését sürgeti s igen helyesen kívánja, hogy a főnökök e tanfolyamok nagy hasznát ismerjék el s látogatásukra alkalmazottaikat serkentsék. (Sajnos, a budapesti kereskedelmi akadémiában fennálló ily tanfolyamokon sok főnök részéről éppen az ellenkezőt tapasztaljuk.)

Nagy hallgatóságot vonzott és élénk vitát provokált a nők kereskedelmi képzéséről szóló három előadás. *Blondel György*, a párizsi Ecole des Hautes Etudes Commerciales tanára ismertette a nők kereskedelmi oktatásának mai állapotát Franciaországban. Az oktatásügy ezen ága sokáig paragon hevert és csak az utóbbi években mutatkozik haladás. Ez idő szerint 13 «gyakorlati» leányiskola van Franciaországban, amelyeknek kereskedelmi tanfolyamait egyre többen és többen látogatják. Ezek az iskolák három éves tanfolyammal ipari és kereskedelmi alkalmazottakat nevelnek, de mellett általános műveltséget is adnak. Párizs városa újabban a községi leány-

iskolákkal kapcsolatosan kereskedelmi szaktanfolyamokat szervezett. Kifogásolja, hogy a növendékek nagyon fiatalon kerülnek a szakiskolákba és általános műveltségök nem elégséges. Vidéken nehéz megfelelően képzett szaktanárokat találni.

Menzel Ilona poseni tanítónő- a porosz leányinasiskolákat ismertette s egyúttal a vezető gondolatokat is vázolta. Tantervük nemcsak a kereskedelmi alkalmazott, hanem a leendő háziasszony s anya tudnivalóiról is gondoskodik és különlegesen azokra a munkakörökre készít elő, melyekben a leányokat leginkább alkalmazzák, tehát az elárúsításra, gépirásra stb.

Gerhardt Ottóné budapesti női felső kereskedelmi iskolai tanárnő arra a kérdésre keresett feleletet, különbözzék-e a leányok kereskedelmi oktatása a fiúkétól? Az általános emberi haladás, a gazdasági fejlődés és a női munka felszabadulása érdekében kívánja, hogy a leányoknak és fiúknak mindenben teljesen megegyező és gyakorlati kiképzést biztosítsunk. Ezen előadáshoz élénk vita fűződött. *Suppán Vilmos* helyesli az előadó amá kívánságát, hogy a leányok kiképzése *egyenlőértékű* legyen a fiúkéval, de nagy tévedést lát a két nem képzésének teljesen azonossá tételében. Ennek útjában áll a nőnek a férfiéltől elütő fiziológiai és pszichológiai alkotása és különleges képességei, melyek őt egyrészt kiválóan alkalmassá teszik az üzlet bizonyos munkakörei számára (péld. elárúsításra, ízlést, nyelvtudást igénylő feladatokra), másrészt egyenesen kizárják más munkakörökből, amelyeket a férfiú mindenkor jobban fog tudni betölteni; továbbá a két nem előképzettségében mutatkozó különbségek. Hibának tartja, hogy az előadó ezeket a szempontokat teljesen figyelmen kívül hagyta. De azonfelül sohasem szabad a leánynak valamely hivatalra való kiképzésében megfélekedezni az anyai és háziasszonyi teendőkre való neveléséről s azáltal őt elidegeníteni természetes hivatalától. A két nem egyenlőségének hívei nem mulasztották el, hogy síkra ne szálljanak a nők teljes egyenlőjogositása mellett a kereskedelmi képzés terén, de a kérdés lényegét, melyet *Suppán* emelt ki, a képzés módját és mikéntjét érintetlenül hagyták.

Wauters Pál belga kereskedelem-oktatásügyi szakfelügyelő a nemzetközi csereforgalmat ismertette, melyet Bruxellesben azzal a céllal létesítettek, hogy a különböző államok kereskedelmi szakoktatási intézetei lehetőleg olcsón kapják meg a szakirodalom nemzetközi műveit.

Pollaczek Károly, a krisztianiai kereskedelmi iskola igazgatója «A szemléltető oktatás eszközei a kereskedelmi iskolákban» címén áttekintést nyújtott a rendelkezésre álló szemléltető eszközökon, megismertette az Ausztriában, Szászországban és a Svájcban fennálló

tanészköz-gyűjtő és közvetítő intézményeket s az e részben 1914-re Lipcsében készülő kiállítást.

Cleveland Stevens, a londoni School of Economics tanára, az angolországi kereskedelmi szakoktatást ismertette. Azon kezdte, hogy Angliában tulajdonképpen nincs kereskedelmi oktatás. Nehány egyetemen vannak nappali tanfolyamok, de nem igen látogatják. Ellenben igen sok esti tanfolyam közvetít kereskedelmi ismereteket. Ilyeneket szerveznek a nagyobb munkaadók és a vasúttársaságok hivatalnokaik számára. Kereskedelmi kamarák, a Royal Society of Arts, az Institute of Bankers vizsgálatokat tartanak s a tőlük nyert bizonyítványnak nagy értéke van. Már belátják Angliában, hogy szervezett kereskedelmi oktatásra nagy szükség van.

Rhousopoulos Rhousos budapesti görög konzul a görög kereskedelmi iskolát ismertette, melynek mai típusa a hat éves tanfolyam; de van három éves tanfolyam is, mely a gimnázium három osztályához csatlakozik.

Rucabado szerkesztő a barcelonai Escoles Mercantiles Catalanes című új spanyol iskolafajt ismertette, melynek sokféle és igen látogatott esti tanfolyamai vannak.

A kongresszus eme vázlata arról tanuskodik, hogy csak néhány előadás tarthatott számot nagyobb érdeklődésre, határozatokat pedig egyáltalán nem hoztak. Mindazáltal az eredménnyel meg lehetünk elégedve. Mert elvégre is, minden kongresszus becsét az előadások és tárgyalások serkentő voltában, a tagok személyes érintkezésében, eszmék és tapasztalatok kicserélésében kell keresnünk. És ami nekünk magyaroknak különösen becses volt, a külföldiek meggyőződtek arról, hogy fejlett kereskedelmi szakoktatásunk van, mellyel sok nyugati nagy nemzetet megelőztünk és elhagytunk,* hogy kereskedelmi iskoláink itt a székesfővárosban megfelelő, részben fényűzéssel berendezett épületekben vannak, hogy a tanítás minden segédeszközével rendelkezünk s tanáraink komoly munkát végeznek. Azonfelül meglepéssel tapasztalhattuk, hogy akárhány eszme, melyet a kongresszuson említettek, egyik-másik intézetünkben már meghonosodott. Végül becses tanulságokat és útmutatásokat szerezhettünk nem egy intézményünk javítására és helyesebb irányban való fejlesztésére, valamint alsó tagozatában hiányos szakoktatásunk kiépítésére. Kívánatos, hogy azokat a tanulságokat komolyan magunkévá tegyük és hasznunkra fordítsuk.

Suppán Vilmos.

* Ők ugyan azt mondják: «Nektek sok kereskedelmi iskolátok van, de miénk a kereskedelem». Bár inkább megfordítva állana a dolog!